

Vraag je
Club 001-kaart
en steek tot 20%
korting op zak
in de bioscoop.

Club 001-Rekening. Voor 16-24 jarigen.

ASLKE
Bankier waar ik best mee opschiet

Ogilvy & Mather B187

den
en
heuvel

Conferentiecentrum

ZAKENDINERS - BANKETTEN - ONTBIJTMEETINGS
PERSCONFERENTIES - VERGADERINGEN
RESIDENTIELE- EN DAGSEMINARIES

P.S. Als U echt 'The Difference' wil ervaren, bel ons dan meteen!

Geelsebaan 72-74
2460 Kasterlee

Tel. 014/85.04.97
Fax 014/85.04.96

Enjoy the difference!

Boekbesprekingen

Algemene economie

The Global Economy

Brian J.L. Berry e.a., *The Global Economy: Resource Use, Locational Choice, and International Trade*
Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice-Hall International, Inc., 1993, ix + 465 blz. - Prijs: 44,95 USD
ISBN 0-13-060030-X

Het feit dat de wereldeconomie en -handel voortdurend in beweging zijn, impliceert dat geografen en economen hun handboeken aanhoudend moeten aanvullen en bijwerken. *The Global Economy* (1993) is dan ook een substantiële herwerking van een eerder verschenen boek (*The Geography of Economic Systems*, 1976), samengesteld door hetzelfde schrijverstrio.

Ook deze nieuwe uitgave is in de eerste plaats bedoeld als handboek voor studenten. Dat verklaart onder meer de luchtige lay-out, het grote formaat, de vele afbeeldingen en statistieken, en de sterk gestructureerde indeling van de veertien hoofdstukken. Elk hoofdstuk begint met een bondige samenvatting, gevolgd door een opsomming van de beoogde doelstellingen. Dan volgt de eigenlijke tekst, die telkens eindigt met een aantal vragen en een duidende bibliografie. De vragen zijn interessant en kunnen het uitgangspunt vormen voor een groepsdiscussie. De bibliografie is inhoudelijk goed en wordt aangevuld met de referenties uit de voetnoten.

Het boek bestaat uit vijf delen. Deel I beschrijft de historische ontwikke-

ling van de economische geografie. Wat daarbij opvalt, is dat niet het klassieke verhaal van de lokalisatie-theorieën als uitgangspunt wordt genomen. De klemtoon ligt enerzijds op de rol van de commerciële geografie, die een verklaring wil geven voor de waargenomen handelspatronen, het ontstaan van economische regio's enz., en anderzijds op het belang van het milieu en de omgevingsfactoren, waarbij thema's als civilisatie, verstedelijking, gebruik van energiebronnen e.d. aan bod komen. Uiteraard kan een handboek economische geografie niet zonder de klassieke lokalisatietheorieën: die komen in deel IV aan de orde.

Deel II stelt de problematiek van de bevolkingsgroei en het gebruik van de natuurlijke rijkdommen centraal. Uitgaande van de prognoses van de Verenigde Naties over de aangroei van de wereldbevolking, hangen de auteurs een somber maar realistisch beeld op van de toekomstige problemen. Ze vermelden o.a. (blz. 105) de toename van de werkloosheid, het stijgend analfabetisme, de woningnood, de verslechterende gezondheidstoestand, de politieke instabiliteit, de voedseltekorten, de uitputting van de natuurlijke rijkdommen (ontbossing, energietekorten e.d.) en de toenemende milieuverontreiniging. De aandacht in dit deel gaat vooral naar de gevolgen van voedseltekorten en het verdwijnen van niet-hernieuwbare energiebronnen. Diverse feiten worden empirisch vastgesteld, maar tot mogelijke oplossingen komt het boek niet. Daar-

door blijft de vraag van de auteurs of de aarde 11 miljard mensen kan dragen, onbeantwoord.

Deel III gaat in op de basisprincipes van de ruimtelijke economie, met begrippen als prijszetting, schaalvoor- delen, marktevenwichten, elasticiteit, indifferentiecurven, isoquanten enz. De meeste aandacht gaat naar de bespreking van interne en externe schaafeffecten (hoofdstuk 7). De nadruk ligt daarbij op de grafische interpretatie in plaats van op de wiskundige analyse. Dit hoofdstuk kan dan ook als zeer waardevol worden beschouwd.

Zoals al vermeld, handelt deel IV over de vestigingsplaatsentheorieën. Eerst bespreken de auteurs von Thünen's theorie over het gedifferentieerd bodemgebruik. Daarbij proberen ze herhaaldelijk deze klassieke theorie te vertalen naar en toe te passen op de hedendaagse samenleving. Vervolgens is het de beurt aan Weber met zijn industriële lokalisatietheorie. Dit stukje is minder goed uitgewerkt. De tekst op zichzelf is moeilijk te begrijpen zonder dat de lezer de talrijke kaderteksten doorneemt - die hier integraal deel uitmaken van de inhoudelijke theorievorming, terwijl ze in andere hoofdstukken enkel additionele en niet-relevante informatie bevatten. Na de bespreking van de primaire (agrarische) en secundaire (industriële) lokalisatietheorieën, zou men kunnen verwachten dat het volgende hoofdstuk de centrale-plaatsentheorie van Christaller en Lösch behandelt. Dat is echter niet het geval. Christaller en Lösch worden wel sporadisch vermeld in deel III, als het gaat over de afbakening van de marktgebieden. In deel IV komt een hoofdstuk dat een historische aanvulling vormt bij de inhoud van deel I. De vestigingsplaatsentheorie

wordt daarbij gerelateerd aan Kondratiefs lange-termijn-golven-theorie. Die aanpak is wel interessant, aangezien de waargenomen golfbewegingen ook hun impact hebben op het ruimtelijk vestigingsgedrag van ondernemingen.

Deel V gaat over de internationale handel, de ruimtelijke spreiding van investeringen en de multinationale ondernemingen. Het gaat uitvoerig in op de beschrijving en de nadelige gevolgen van handelsbelemmeringen en -barrières in de internationale handel. Ook de problematiek van de ontwikkelingslanden komt hier aan bod. ;

Dit werk is zeker waardevol. Het tracht immers een verklaring te geven voor de waargenomen structurele veranderingen in de wereldeconomie door demografische, culturele, geografische, fysische en economische factoren met elkaar in verband te brengen. Als handboek bij een cursus 'Inleiding tot de economische geografie' is het werk ongetwijfeld geschikt te noemen, waardoor het dus volledig in zijn opzet slaagt. Als belangrijkste minpunt kan men vermelden dat elke wiskundige analyse en modelbouw achterwege blijft. Maar dat heeft dan weer tot gevolg dat het boek goed toegankelijk is voor een ruim publiek van geïnteresseerden.

Frank Witlox

Innovation in East Asia

Michael Hobday, *Innovation in East Asia: The Challenge to Japan*
Aldershot, VK / Brookfield, VS, Edward Elgar, 1995, xvi + 224 blz. - Prijs: 45 GBP
ISBN 1-85898-017-8

De spectaculaire groeiprestaties van Taiwan, Zuid-Korea, Hongkong en Singapore hebben aanleiding gegeven tot een vloed van literatuur. In het begin van de jaren zestig was het ontwikkelingspeil van Taiwan en Zuid-Korea vergelijkbaar met dat van Afrikaanse landen zoals Zaïre, Ghana en Soedan. Op het einde van de jaren tachtig exporteerden ze elk afzonderlijk al méér high-tech producten dan b.v. Frankrijk, en samen lieten ze ook Duitsland en de Verenigde Staten ver achter zich. Multinationals zoals ACER (Taiwan) en Samsung (Zuid-Korea) domineren nu niet alleen de wereldmarkt en de productie van halfgeleiders en chips, maar ook het spijttechnologisch onderzoek op dat terrein, b.v. de DRAM-technologie. Het boek van Michael Hobday is een bijzonder duidelijk antwoord op een aantal evidente vragen. Ten eerste is er de vraag naar de regionale dynamiek. Traditioneel wordt immers vaak het zogenaamde 'flying geese'-model aangehaald, dat Japan als prominente economische en technologische leider in de regio naar voren schuift. Hobday ontkracht dit model door het dominante locomotiefeffect van de Verenigde Staten en de Europese Gemeenschap, en de niet te verwaarlozen rol van Chinese minderheden in deze landen als *entrepreneurs* te kwantificeren. Het 'flying geese'-model suggereert een coöperatie die wel eens meer ideëel dan reëel zou kunnen zijn.

Het tweede onderzoeksveld van Hobday is het technologische leerproces. De vier landenstudies worden voorafgaan door een duidelijk conceptueel en theoretisch gedeelte,

waarin de diverse opvattingen en theorieën ter zake aan bod komen: 'latecomer'- en innovatietheorieën, kanalen voor technologie-acquisitie, leermodellen, 'product life cycle'-theorieën enz. Dat overzicht resulteert in een aantal duidelijke onderzoeksvragen, die getoetst worden aan de concrete ervaringen van de vier 'Newly Industrialized Economies'. Daarbij beperkt Hobday zich wel tot de elektronicasector, die de belangrijkste Oostaziatische exportsector geworden is. Hij verduidelijkt o.m. hoe in elk van de landen typische 'latecomer'-problemen werden aangepakt en welke rol de overheid daarin speelde. De achtergrond hier is vanzelfsprekend de controversiële studie van de Wereldbank: 'East Asian Miracle' (1993). Verrassend is de diversiteit. Terwijl de overheids-politiek in Zuid-Korea en Singapore als bijzonder interventionistisch kan worden gekarakteriseerd, is die van Hongkong en Taiwan veel meer van het 'laissez faire'-type geweest. Desondanks zijn er wel een aantal parallellen in de ervaring van de vier landen te vinden, o.m. op het vlak van de macro-economische politiek, het actief ontwikkelen van een *entrepreneurial base* en de onderwijs- en infrastructuurpolitiek. Uit die parallellen trekt Hobday consequent een aantal lessen voor andere ontwikkelingslanden. Tenslotte - zoals de titel het belooft - expliciteert Hobday ook de uitdaging voor Japan. Gelet op de huidige diepe recessie waar Japan mee worstelt, vermoed ik dat zijn boek ook daar bijzonder aandachtig zal worden gelezen.

Jean-Louis Van Belle

Privatisation Policy and Performance

P. Cook en C. Kirkpatrick, eds., *Privatisation Policy and Performance: International Perspectives*

Hemel Hempstead, Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf, 1995, x + 309 blz. - Prijs: 29,95 USD

ISBN 0-13-434341-7

De economie van de jaren tachtig was gekenmerkt door markthervorming, met privatisering duidelijk als een van de belangrijkste instrumenten. De redenen voor privatisering verschilden wel van land tot land, terwijl er ook een evolutie in de tijd was. De ervaringen met de wijze van privatisering en de bereikte resultaten zijn verschillend. Het voorliggende werk biedt daarom een kans om die verschillende resultaten te evalueren en te vergelijken, en er tegelijkertijd lessen uit te leren.

Het werk is ingedeeld in drie delen. Een eerste deel geeft een overzicht van privatiseringsmaatregelen en de opgedane ervaringen. De twee overige delen geven gedetailleerde landenstudies, respectievelijk voor economieën in transitie en die van ontwikkelingslanden. De meerderheid van de opgenomen bijdragen werden reeds eerder voorgesteld op een conferentie aan de Universiteit van Bradford.

Het werk heeft vooral een informatieve waarde, eerder dan een wetenschappelijk-analytische. Daar verhelpt zelfs het opnemen van auteurs zoals Dieter Bös (Universiteit van Bonn) niets aan. Maar het feit dat bijv. een vergelijking kan worden gemaakt tussen de resultaten van privatisering in een kleine economie, genre Portugal, en die van het Verenigd Koninkrijk, zal een aantal lezers kunnen boeien.

Eddy Van de Voorde

The Economics of Higher Education

John Creedy, *The Economics of Higher Education: An Analysis of Taxes versus Fees*
Aldershot, Edward Elgar Publishing, 1995, xiv + 152 blz. - Prijs: 45 GBP
ISBN 1-85278-935-2

Dit boek biedt een welvaartseconomische analyse van de belangrijkste financieringswijzen van het hoger onderwijs, namelijk inschrijfgelden en belastingen. Afgezien van een uitstekend en niet te technisch inleidend hoofdstuk en een overzicht van de literatuur, bestaat het boek uit de opbouw en exploratie van een theoretisch model. Met dat model analyseert Creedy de gevolgen van de gekozen financieringswijze voor de openbare financiën, de economische efficiëntie en de inkomensverdeling. Hij besteedt bijzondere aandacht aan een aantal interdependenties die in discussies over de financiering van het hoger onderwijs vaak worden verwaarloosd. Zo maakt rechtstreekse subsidiëring het hoger onderwijs niet gratis voor de gebruikers, want die betalen later meer belastingen en er wordt dus a.h.w. een uitgesteld inschrijfgeld geïnd. Het model houdt rekening met dergelijke effecten. Het houdt ook expliciet rekening met externe (productiviteits)effecten. Zowel het keuzegedrag van de individuen om te investeren in hoger onderwijs als de keuze van de overheid tussen subsidiëring uit belasting en uit inschrijfgeld worden in een algemeen evenwicht behandeld. Individuen worden verondersteld hun nut over de levenscyclus te maximaliseren. Het gedrag van de overheid wordt verondersteld te zijn ingegeven door wat ze aan de meerderheid van de bevolking kan verkopen ('ma-

jority voting') of door maximalisatie van een sociale welvaartsfunctie.

Het model is zo complex dat een aantal belangrijke aspecten, zoals imperfecte kapitaalmarkten of het systeem van inkomstenbelasting, hetzij buiten beschouwing worden gelaten of als exogeen worden beschouwd. Creedy exploreert het model, waar mogelijk, met analytische oplossingen. Door de complexiteit van het model is dit type exploratie vrij beperkt. De auteur vult de analyse daarom aan met volledige specificaties van functies en randvoorwaarden, waardoor numerieke simulaties mogelijk worden.

Creedy kan met het model aantonen dat directe subsidiëring (of 'gratis' hoger onderwijs) compatibel is met de wensen van de meerderheid van de kiezers. Ook de 'trade-off' tussen efficiëntie en billijkheid wordt aan de orde gesteld. Diverse aspecten worden onderzocht aan de hand van comparatieve statica. Zo volgt bijv. uit het model dat wanneer de overheid moet besparen op niet-onderwijsuitgaven, de kiezers ook besparingen in onderwijsuitgaven en subsidies zullen aanvaarden, enz. Het model levert geen tegen-intuïtieve conclusies op en de bijdrage ligt in het expliciteren van de veronderstellingen die nodig zijn om bepaalde conclusies te formuleren.

Het boek is een aanrader voor onderzoekers in de publieke economie. Dat beleidsmensen en onderwijskundigen op dit boek zaten te wachten, zoals op de kaft en in de promotie voor het boek wordt beweerd, geloof ik niet.

Walter Nonneman

Post Keynesian Macroeconomic Theory

Paul Davidson, *Post Keynesian Macroeconomic Theory: A Foundation for Successful Economic Policies for the Twenty-first Century*
Aldershot, Edward Elgar, 1994, ix + 309 blz.
- Prijs: 15,95 GBP
ISBN 1-85278-836-4

Het aantal economen dat terugvalt (of meent terug te vallen) op het erfgoed van John Maynard Keynes is legio. Toch is er binnen die grote groep geen eensgezindheid over wie zich nu als echte, trouwe navolger van de meester mag beschouwen. Dat wordt al meteen duidelijk uit de inleiding tot dit boek en wordt vooral in de epilogoog nog eens sterk benadrukt.

Paul Davidson, Post-Keynesiaan, gaat in dit werk niet enkel in tegen de Nieuw-Klassieken maar ook tegen de Nieuw-Keynesianen. Zijn stelling is dat deze gangbare, 'orthodoxe' visies op de werking van een economisch systeem niet compatibel zijn met de analyse van Keynes en daardoor niet in staat zijn om een economisch beleid uit te stippelen dat erin slaagt om (onvrijwillige) werkloosheid te bestrijden. De belangrijkste reden voor dit falen ligt volgens Davidson vooral bij het niet onderkennen van de rol van geld op zich. Alles draait immers rond het al dan niet aanvaarden van de neutraliteit van geld.

De auteur bouwt in dit boek vanaf het derde hoofdstuk een systematische analyse van een open economie op waarbij geld niet neutraal is. Hoofdstuk drie, vier en vijf behandelen de componenten van de totale vraag in een gesloten economie. In de twee volgende hoofdstukken wordt uitvoerig ingegaan op de geld-

markt en de vraag naar liquide middelen. Met dit instrumentarium worden in de volgende hoofdstukken inflatie en werkloosheid geanalyseerd. Vanaf hoofdstuk 12 worden de relaties met het buitenland geïntroduceerd onder regimes van vaste en flexibele wisselkoersen. Veel aandacht gaat daarbij naar het moderne probleem van de toenemende internationale schuldenlast voor heel wat landen.

De conclusie van de analyse is dat er nood is aan internationale coördinatie en samenwerking om op wereldschaal voldoende groei te genereren. Davidson pleit niet voor een supranationale centrale bank, maar voor een clearing-instelling die a.h.w. de totale geldhoeveelheid en de internationale schuldenlast evenwichtig herverdeelt, zodat de totale vraag niet terugvalt als gevolg van scheefgegreide internationale verhoudingen.

Het boek van Davidson is logisch en analytisch opgebouwd. Het getuigt van de grote belesenheid van de auteur en is daarom reeds boeiend. Het mist echter nu en dan een confrontatie van de uitgangshypothesen, de analyse en de conclusies met de werkelijkheid. Daarom komen de herhaaldelijke (en soms zelfs wat overdreven) aanvallen op de Nieuw-Keynesianen en Nieuw-Klassieken niet altijd even overtuigend over. Toch blijft het een werk dat niet alleen voor Post-Keynesianen aan te bevelen is, maar voor iedereen die geïnteresseerd is in een brede kijk op macro-economie.

Hilde Meersman

Cost and Revenue Constrained Production

Rolf Färe en Shawna Grosskopf, *Cost and Revenue Constrained Production (Bilkent University Lecture Series, 4)*
Berlijn, Springer-Verlag, 1994, viii + 170 blz.
- Prijs: 78 DEM
ISBN 3-540-94175-4

Dit boek brengt op systematische wijze de resultaten samen over zogenaamde indirecte specificaties van produktietechnologie. Het gaat in hoofdstuk 1 en 2 meer bepaald over kosten-indirecte en de opbrengsten-indirecte technologieën. De eerste is gerelateerd aan de directe outputcorrespondentie, maar voegt een maximale-budgetbeperking toe inzake de keuze van inputs. De tweede is gerelateerd aan de directe inputcorrespondentie, maar voegt een minimale-opbrengstenbeperking toe aan de kant van de outputs. De analogie met de indirecte nutsfunctie uit de consumententheorie is duidelijk.

Met deze alternatieve indirecte (of beperkte) modellen komen in de hoofdstukken 3 tot 5 alle klassieke axiomatische resultaten aan bod: de relatie met indirecte afstandsfuncties, gerelateerde economische optimaliseringsproblemen van organisaties (indirecte opbrengstenmaximalisatie en kostenminimalisatie), dualiteitsresultaten (lemma's van het Shephard-type) enz.

De laatste twee hoofdstukken gaan over efficiëntie- en produktiviteitsmeting. Hoofdstuk 6 besteedt aandacht aan de statische decompositie in technische en allocatieve efficiëntie. Het laatste hoofdstuk bespreekt de relatie tussen de produktiviteitsindex van Malmquist en meer traditionele benaderingen, en toont de composities van de Malmquist-index

in veranderingen in technische efficiëntie en technische vooruitgang. Doorheen het boek concentreert de aandacht zich bij het specificeren van empirische toepassingsmogelijkheden op zogenaamde deterministische niet-parametrische en parametrische specificaties van de produktietechnologie. Het gaat daarbij om grens- ('frontier') in plaats van gemiddelde benaderingen van de produktiemogelijkheden.

Hoewel het boek axiomatisch van opzet is, hebben Färe en Grosskopf hun best gedaan om alle resultaten goed uit te werken en om uitgebreid empirische toepassingsmogelijkheden aan te geven. Men mag daarbij niet uit het oog verliezen dat het boek ontstaan is uit een reeks lezingen aan 'graduates' aan de universiteit van Bilkent (Turkije). Kortom, een goed boek voor specialisten in het domein.

Kris Kerstens

Evaluating health risks

Per-Olov Johansson, *Evaluating health risks: an economic approach*
Cambridge, Cambridge University Press, 1995, x + 190 blz. - Prijs: 12,95 GBP
ISBN 0-521-47285-7

In de economie van de gezondheidszorg worden de 'opbrengsten' van interventies en investeringen frequent niet in monetaire waarde uitgedrukt, maar in andere maatstaven zoals gezondheidseffecten, kwaliteit van het leven, 'quality adjusted life years' (QUALY's), 'healthy years equivalent' (HYE) enz., terwijl de 'kosten' wel in monetaire termen worden vertaald. Er bestaat nogal wat weerstand tegen het monetair vertalen van de voor- of nadelen van

verhoogde levensverwachting, chronische aandoeningen, blijvende invaliditeit, verbeterde kwaliteit van het leven e.d. Dat heeft tot gevolg dat kosten-batenanalyse in de eigenlijke zin van het woord niet frequent wordt gebruikt in de economie van de gezondheidszorg, in tegenstelling tot andere deelgebieden van de economie, zoals de welvaarts- en de milieu-economie, waar kosten-batenanalyse wel populair en algemeen aanvaard is.

Nochtans doen zich op alle deelgebieden van de economie gelijksoortige problemen voor, die uiteindelijk te maken hebben met het financieel waarderen van (verlengde of verkorte) mensenlevens en de kwaliteit van dat leven. De milieu-economie onderzoekt o.a. of het de moeite loont maatregelen te nemen die luchtvervuiling tegengaan, m.a.w. of de verwachte kosten van die maatregelen minstens gecompenseerd worden door de verwachte opbrengsten, zoals een hogere levensverwachting, minder aandoeningen van de luchtwegen enz.

Evaluating health risks komt daarom zeker op zijn tijd. Johansson probeert immers na te gaan of de standaardwelvaartseconomische concepten die aan de basis liggen van kosten-batenanalyse (b.v. compenserende en equivalente variaties, 'bereidheid tot betalen'-maatstaven, contingente waarderingmethoden) al dan niet, en op welke manier, toegepast kunnen worden, en reeds toegepast zijn, in de gezondheidszorg. Na een inleiding over basisconcepten introduceert de auteur de problematiek van het evalueren van veranderingen in de gezondheidstoestand. Eerst bespreekt hij dat voor een wereld met zekerheid, dan voor een scenario met risico. Daarop volgt een kritische be-

spreking van een aantal praktische methodologieën om veranderingen in de gezondheidstoestand te evalueren. Tenslotte behandelt de auteur een aantal meer geavanceerde onderwerpen, zoals aggregatieproblemen, en evalueert hij de courante methoden in de gezondheidseconomie vanuit de gebruikelijke welvaartseconomische concepten.

Dit boek is in eerste instantie bedoeld voor doctoraalstudenten in de welvaarts- en gezondheidseconomie, en dat verklaart meteen zijn moeilijkheidsgraad en techniciteit. Voor de geïnteresseerde maar minder gespecialiseerde lezer die alleen de basisresultaten wil kennen heeft Johanson een paar 'eenvoudiger' hoofdstukken en paragrafen toegevoegd. Beleidsvoerders in bijv. de gezondheidszorg die niet micro-economisch geschoold zijn en toch meer willen weten over de toepasbaarheid van kosten-batenanalyse in de gezondheidszorg, zullen aan dit werk echter weinig hebben, gezien de vermelde moeilijkheidsgraad. Maar wellicht is de tijd voor een dergelijk handboek dat een ruimer publiek met belangstelling voor gezondheidseconomie aanspreekt, pas rijp wanneer de gezondheidseconomen het onderling eens raken over de bruikbaarheid van die methodologie. En een consensus op dat vlak valt de eerstkomende jaren nog niet te verwachten.

Katrien Kesteloot

Exchange rate policy and interdependence

Reuven Glick en Michael M. Hutchison, eds., Exchange rate policy and interdependence: perspectives from the Pacific Basin. Cambridge, Cambridge University Press, 1994, x + 375 blz. - Prijs: 35 GBP. ISBN 0-521-46110-3 (hbk)

Dit boek bevat een aantal teksten voor een conferentie over 'Exchange Rate Policy in Pacific Basin Countries', die plaats had in september 1992. De bundel wil een inzicht geven in het waarom van de verschillende wisselkoerspolitieken die de landen rond de Stille Zuidzee volgen, evenals in hun effecten. Daarmee wordt ingespeeld op de behoeften van twee, elkaar niet volledig overlappende deelpublieken: de specialisten inzake wisselkoerssystemen en de onderzoekers van de zich snel integrerende regio van de 'Pacific Rim'. De gebundelde artikels zijn gegroepeerd in vier delen. In het eerste deel wordt onderzocht hoe sterk de financiële markten in het Stille-Zuidzeegebied verbonden zijn en in welke mate landen een autonoom beleid kunnen voeren, rekening houdend met de graad van internationale kapitaalmobiliteit. Chinn en Frankel besluiten dat de regio, ondanks de sterke kapitaalstromen in de regio en een versterkte band tussen de Amerikaanse rentevoeten en de rentevoeten elders, nog ver verwijderd is van volledige financiële integratie. De resultaten van Engel en Rogers bevestigen dat resultaat. De belangrijke verschillen in reële opbrengstpercentages schrijven die auteurs o.m. toe aan even belangrijke verschillen in de risicograad van beleggingen in risicodragend kapitaal; zij moeten ook besluiten dat er nog aanzienlijke be-

perkingen bestaan inzake kapitaalverkeer.

De artikels van het tweede deel concentreren zich op de implicaties van de respectieve wisselkoersregimes. Het artikel van Turnovsky overloopt de theoretische literatuur over wisselkoerspolitiek en de implicaties ervan voor het monetair beleid. Hij komt tot de bevinding dat noch een stelsel van zwevende wisselkoersen, noch een stelsel van vaste wisselkoersen de nationale economieën optimaal van schokken kan afschermen. Moreno onderzoekt hoe verschuivingen in het wisselkoerssysteem van Taiwan en Korea dergelijke afscherming bewerkten, en besluit dat dat werd bereikt door een grotere wisselkoersflexibiliteit. Ook het onderzoek van Pitchford over Australië bevestigt het belang van dergelijke flexibiliteit. Het artikel van Popper en Lowell gaat na in welke mate er bij de centrale banken van Australië, Canada, Japan en de Verenigde Staten wisselkoersdoelstellingen werden gehanteerd. Dat schijnt het geval te zijn geweest in Canada, evenals in de VS ten opzichte van de yen, maar niet in Australië of Japan.

De artikels van het derde deel gaan in op de vraag in welke mate landen uit het Stille-Zuidzeegebied in staat zijn geweest de monetaire effecten van hun wisselkoersinterventies te steriliseren. Twee bijdragen concentreren zich op Japan, de derde op Korea. Volgens Glick en Hutchison heeft de Bank of Japan in belangrijke mate op de wisselmarkt geïnterveneerd; de graad van sterilisering is hoog op korte termijn maar veel lager op lange termijn. In het volgende hoofdstuk wijzen Watanabes bevindingen erop dat minstens een gedeel-

te van de interventies van de Bank of Japan ongeanticipeerd was en de wisselkoers effectief beïnvloedde. In zijn artikel over Korea toont Kwack aan dat de Bank of Korea erin geslaagd is de effecten van de veranderende internationale reservepositie tengevolge van overschotten op de lopende rekening, grotendeels te steriliseren. Daardoor kon Korea zijn doelstellingen inzake monetaire politiek bereiken. Het succes van het steriliseringsbeleid was echter nauw verbonden met de Koreaanse beperkingen op de internationale kapitaalmobiliteit.

Het laatste deel bevat artikels over de kwestie of er al dan niet een 'yenzone' in de maak is. In het eerste hoofdstuk gaat Itoh in op het gebruik van de yen door de Aziatische landen. Ook onderzoekt hij of verschillende landencombinaties in de regio aan de criteria van een optimale muntzone beantwoorden. Melvin, Ormiston en Peiers analyseren o.m. het beleggingsgebruik van de yen versus andere munten door landen uit de regio. Zij besluiten dat risicofkerige beleggers doorgaans dollars of interestopbrengst prefereren.

De kwaliteit van de individuele artikels is zonder meer van topniveau. Voor iedere econoom die zich interesseert voor de relaties tussen wisselkoers en monetair beleid, levert het boek een veelheid aan empirische en theoretische inzichten. Specialist in de economieën van de 'Pacific Rim' vinden in de gebundelde bijdragen een schat aan inzichten in de monetaire relaties en interdependencies in de regio.

Ludo Cuyvers

Restructuring for Innovation

David P. Angel, *Restructuring for Innovation: The Remaking of the U.S. Semiconductor Industry (Perspectives on Economic Change)*

New York/Londen, The Guilford Press (distr. Longman Group UK Limited), 1994, vii + 216 blz. - Prijs: 22,95 GBP
ISBN 0-89862-297-2

In dit boek staat het onderzoek naar de competitiviteit van de Amerikaanse bedrijven in de halfgeleiderindustrie centraal. De auteur benadert die problematiek vanuit een historisch, industrie- en Amerikaans standpunt. Het geheel wordt uitgesponnen over vijf kernhoofdstukken, aangevuld met inleiding en besluit. In het eerste deel (hoofdstuk 2) worden de vorming en de 'wereld-dominantie' van de Amerikaanse halfgeleiderindustrie besproken (einde 1940 t.e.m. einde 1970). Hoofdstuk 3 onderzoekt de gevolgen van de mondialisering van die sector voor de Amerikaanse bedrijven, met name verlies van marktaandeel (tengevolge van de opkomst van Japan). De (gedeeltelijke) herovering van dat marktaandeel (vanaf 1990) wordt geanalyseerd in hoofdstuk 4 (*Restructuring for global competition*) en hoofdstuk 5 (*Global and local partnerships*). Het belang van de rol die de overheid speelt, vervolledigt de voorgaande analyse. Het besluit, tenslotte, vat de bronnen van concurrentievoordelen binnen de sector samen. *Restructuring for Innovation* geeft een zeer goed overzicht van (en inzicht in) de evolutie van de concurrentiekrachten binnen de halfgeleiderindustrie. De structurele industrieanalyse van de auteur belicht hoofdzakelijk het technologische (innovaties) en het productieaspect: zolang de Amerikaanse industrie haar techno-

logisch voordeel (ten opzichte van Japan en West-Europa) kon behouden, werden de slechte productieprestaties enkel weerspiegeld in dalende winstcijfers en (nog) niet in dalende (wereld-)marktaandelen. De dominantie van Japan in de jaren tachtig was onder meer het resultaat van die slechte productiemethoden van de Amerikaanse bedrijven. Deze structurele zwakheid (scheiding tussen innovaties en productie) vormde het uitgangspunt voor de Amerikaanse industrie om een doortastende herstructurering door te voeren. Dit empirisch werk is meer dan een inleiding in (de complexiteit van) de halfgeleiderindustrie: de auteur slaagt erin zijn uitgebreide kennis ter zake over te brengen op een zeer begrijpelijke en leesbare manier. De bijna uitsluitende aandacht voor de aanbodzijde van die industrie kan als een tekortkoming worden beschouwd, maar doet niets af aan de kwaliteit van deze structurele analyse van een zeer complexe industrie. Binnen het raam van deze empirische vaststellingen probeert de auteur ook voldoende aandacht te geven aan theoretische aspecten (bijv. 'first mover'-voordelen, gevolgen van protectionisme en economische ontwikkelingstheorie), maar het werk blijft hoofdzakelijk empirisch.

Koen Vandenberg

Microeconomic Theory

D.G. Luenberger, *Microeconomic Theory*
New York, McGraw-Hill, 1995, xviii + 486 blz. - Prijs: 19,95 GBP
ISBN 0-07-049313-8

De doelgroep van dit boek is de gevorderde student ('advanced under-

graduate or beginning graduate level'). David Luenberger van Stanford University introduceert de lezer in een reeks onderwerpen uit de micro-economische theorie, gaande van de basisconcepten tot geavanceerde en gespecialiseerde thema's als beslissingen onder onzekerheid en principaal/agent-problemen. De stijl is vlot en helder, sterk mathematisch (Luenberger is ook wiskundige) en het boek wil de student vertrouwd maken met meer abstracte en algemene formuleringmethoden. De eerste vijf hoofdstukken behandelen de theorie van producenten en consumentenkeuze. Hier maken we kennis met de standaard-micro-economische concepten. Dit deel biedt een goede inleiding tot de aard van de wiskundige uitdrukkingen die verder gehanteerd zullen worden. Het zesde en zevende hoofdstuk brengen de voorgaande delen met elkaar in verband en behandelen efficiëntie en algemeen competitief evenwicht. Na deze standaard-micro-economische analyse komen de meer geavanceerde thema's aan bod. Hoofdstuk 8 biedt een vrij summier introductie tot speltheorie. De micro-economische raakpunten met de publieke economie komen uitgebreid aan bod in hoofdstuk 9 (externaliteiten) en 10 (welvaart en sociale keuze). De laatste twee hoofdstukken behandelen onzekerheid en informatie, theorieën die redelijk nieuw zijn maar toch reeds als essentieel beschouwd kunnen worden voor een basistekst over micro-economie. Vernieuwend in dit handboek is de introductie van het concept 'benefit function' en gerelateerde thema's ('zero maximum'-optimalisering), die als een rode draad doorheen het boek lopen. De 'benefit function' $b(x, u)$ is een soort afstandsfunctie die

afgeleid is van de nutsfunctie en preferenties converteert naar een numerieke functie met kardinale eigenschappen. Ze is gebaseerd op een referentiebundel g en gebruikt die voor nutsvergelijking. De functie $b(x, u)$ meet hoeveel eenheden van g een individu bereid is op te offeren om zich te verplaatsen van het nutsniveau u naar het punt x . De 'benefit function' is vooral een nuttig concept om preferenties van verschillende individuen te combineren, iets waarvoor nutsfuncties minder geschikt zijn. Het maximeringsprobleem van de consument is in deze context niet voorwaardelijk verbonden met een budgetrestrictie, maar de consument maximeert het verschil tussen 'benefit' en 'cost' (de analogie met het maximeringsprobleem van de producent is hierbij aantrekkelijk). Het gerelateerde 'zero maximum'-principe maximeert 'total benefit' (som van de individuele 'benefits') en de waarde in het maximum is nul.

Met deze concepten wil Luenberger een globaliserende analyse voorstellen voor onderscheiden begrippen in de micro-economie. Zo relateert hij Pareto-efficiëntie en marktevenwicht aan dit algemene optimaleringsprincipe. Hoewel de concepten zelf niet nieuw zijn, is dit volgens de auteur wel het eerste handboek dat ze consistent en uitgebreid introduceert in de analyse.

Elk hoofdstuk bevat een aanzienlijke reeks oefeningen (waarvoor een boek met oplossingen verkrijgbaar is) en referenties naar standaardwerken. Sommige van de oefeningen zijn opgevat als klasmateriaal, een originele manier om het lesmateriaal tot leven te brengen.

Inge Duchesne

The Foundations of Econometric Analysis

David F. Hendry en Mary S. Morgan, eds.,
The Foundations of Econometric Analysis
Cambridge, Cambridge University Press,
1995, xvi + 558 blz. - Prijs: 40 GBP
ISBN 0-521-38043-X

David Hendry is een van de meest vooraanstaande econometristen van deze tijd. Aan het Nuffield College van de universiteit van Oxford kwam onder zijn leiding de econometrische software PC-GIVE tot stand. Het acroniem GIVE staat voor 'Generalized Instrumental Variable Estimator'. Het programma is al aan zijn achtste versie toe. Mary Morgan is de auteur van het boek *The History of Econometric Ideas* (1990). Het werk dat ik hier bespreek sluit daar bijzonder goed bij aan. Het is een verzameling oorspronkelijke bijdragen van bekende en minder bekende econometristen - de meeste van deze eeuw - die aan de huidige beoefening van de econometrie vorm en gestalte hebben gegeven. De bijdragen behandelen diepgaande vragen, die tot de kern van de econometrische denkwereld doordringen.

De teksten zijn gerangschikt rond de volgende negen thema's: de ontluikende rol van de econometrie in de economie, de eerste stappen in de tijdreeksanalyse, het identificatievraagstuk in de toegepaste econometrie, de ontwikkeling van het statistisch denken in de econometrie, de dynamische modellen, het bekende debat tussen Tinbergen en Keynes over het conjunctuurmodel, structuur en simultaneïteit, de probabilistische omwenteling, en de discussie over exogeniteit. De figuur van Jan Tinbergen komt bijzonder sterk op de voorgrond: in niet minder

dan vier van deze thema's speelt hij een belangrijke rol. Hij wordt gevolgd door Ragnar Frisch, Tjalling Koopmans en J. Marschak, die op drie thema's hun stempel hebben gedrukt. Met twee thema's komen T. Haavelmo, H. Moore en H. Wold aan bod. Andere bekende namen, zoals I. Fisher, W. Mitchell en H. Schultz, manifesteren hun aanwezigheid in één thema.

Hendry en Morgan besteden ook aandacht aan enkele minder bekende - en zelfs onbekende - figuren, waarvan de meeste actief waren in de tijdreeksanalyse. Hier vindt de lezer ook een paar verrassingen. Zo blijkt bijv. dat de kritiek van Lucas al in 1929 geformuleerd is bij de bespreking van een boek van Oskar Morgenstern over de onmogelijkheid van economische voorspellingen. Voorts blijkt de instabiliteit van de dollar niet alleen een bekommernis te zijn van vandaag, want Irving Fisher wijdde er in 1925 al een econometrisch artikel aan.

The Foundations of Econometric Analysis is een boek voor al wie niet alleen de directe bruikbaarheid en het nut van de econometrie op het oog heeft, maar ook belangstelling heeft voor de basisfilosofie en nog tijd kan maken om ten gronde over econometrie na te denken. Dat het werk een aantal oorspronkelijke bijdragen van grote econometrische denkers samenbrengt, is een bijzondere verdienste, zeker in een tijd waarin veel wetenschap indirect wordt verworven.

Hendry en Morgan hebben voor dit werk een omvangrijke inleiding van 80 bladzijden geschreven. Die vormt een handige leidraad voor de lezer die kennis wil nemen van de andere bijdragen. Voor professionele econometristen en voor al wie het vakge-

bied bestudeert, is dit boek een aanrader. Tegen de achtergrond van de hoge snelheid waarmee de econome-

trie evolueert, komt het over als een verademing.

Robert Van Straelen

Arbeidseconomie

The natural rate of unemployment

Rod Cross, ed., *The natural rate of unemployment: Reflections on 25 years of the hypothesis*
Cambridge, Cambridge University Press,
1995, xiv + 382 blz. - Prijs: 19,95 GBP
ISBN 0-521-48330-1 (pbk)

Op het einde van de jaren zestig ontwikkelden en publiceerden E. Phelps en M. Friedman, nagenoeg tegelijkertijd en onafhankelijk van elkaar, een theorie die bekendheid verwierf onder de naam 'the natural rate of unemployment'. Die theorie gaat ervan uit dat er bij een stabiele inflatiegraad een natuurlijke werkloosheid bestaat, die vooral verklaard wordt door structurele kenmerken van de arbeidsmarkt zoals vakbondsmacht en onderhandelingsniveau, werkloosheidsuitkeringen, mobiliteit, informatie over vacante betrekkingen enz. Het aanvankelijke succes van deze nieuwe theorie, die een steviger theoretische onderbouwing bood voor de bekende Phillips-curve, kreeg een flinke deuk door het onvermogen om de stijgende werkloosheid in Europa te verklaren. Na 25 jaar, zo stelt O. Blanchard in zijn voorwoord van dit boek, is niemand nog echt onder de indruk van het empirische succes van deze theo-

rie. Bij de 25ste verjaardag van deze hypothese verzamelde Rod Cross 17 originele bijdragen die een reflectie bieden op 25 jaar natuurlijke werkloosheid. Bekende namen als Phelps (himsel), Tobin, Hahn, Archibald, Desai e.a. ontbreken daarbij niet. Vele bijdragen staan vooral stil bij de feiten, andere bij de onderliggende theorie. Samen vormen ze een goed overzicht van de stand van de discussie. Vele vragen blijven echter nog onbeantwoord en voor een synthese, zo waarschuwt Blanchard, is het nog veel te vroeg.

Het boek is ingedeeld in vier delen. In deel 1 komt vooral het theoretisch kader aan bod met bijdragen van Phelps, Tobin, Hahn en Dixon. Het mogelijk bestaan van verschillende natuurlijke werkloosheidsgraden, de aanpassingen, de hysteresiseffecten en het evenwichtspad van de natuurlijke werkloosheidsgraad vormen het onderwerp in deel 2. Deel 3 behandelt de empirische verificatie van de hypothese en de invloed ervan op de macro-econometrische modelbouw. Deel 4 over politieke economie bespreekt de maatschappelijke implicaties en complicaties van de hypothese voor de agenda van de verantwoordelijke overheid.

Stefan Késenne

Sectorstudies

Transport, the Environment and Economic Policy

Kenneth Button, Transport, the Environment and Economic Policy
Aldershot, Edward Elgar, 1993, x + 165 blz.
- Prijs: 39,95 GBP
ISBN 1-85278-443-1

Vervoer is niet meer weg te denken uit onze maatschappij. Naast de onbetwistbare voordelen brengt die vervoersector echter ook een aantal belangrijke economische kosten mee, waaronder het milieuprobleem. Vandaar de vrij recente maar sterke band die gelegd wordt tussen transportstudies en de milieueconomie. Ken Button is een wereldautoriteit op het gebied van transporteconomisch onderzoek. Met dit boek heeft hij opnieuw een marktniche aangeboord: het toepassen van het economische apparaat op de problematiek van transport en milieu. Button gaat met dit werk zeker niet de richting uit van de politieke ideologie en/of het milieuaactivisme. Hij

argumenteert dat meer rekening gehouden dient te worden met economische concepten en instrumenten als middel om milieudoelstellingen te bereiken. Die redenering blijkt duidelijk uit de opbouw van het boek. Een inleidend hoofdstuk behandelt het transportsysteem en de transportpolitiek, inclusief de financiering. Daarna gaat de auteur onder meer in op de milieuaspecten van vervoer, het waarden van milieuaspecten, de economische oorzaken van een mogelijke achteruitgang van het milieu. Vervolgens stelt hij een aantal 'instrumenten' voor, met een onderscheid tussen fiscale en niet-fiscale instrumenten. Dit boek is geschreven vanuit het perspectief van de econoom: in eerste instantie een boek over economie, pas dan over ecologie. Het is vlot geschreven, en toegankelijk voor iedereen met kennis van de basiselementen van economie en milieu.

Eddy Van de Voorde

Strategisch management

Corporate Renaissance

Kelvin F. Cross e.a., Corporate Renaissance: The Art of Reengineering (Blackwell Business)
Oxford, Blackwell Publishers, 1994, xi + 324 blz. - Prijs: 19,99 GBP
ISBN 1-55786-471-3

Boeken over 'business process reengineering' (BPR) gaan als warme

broodjes over de toonbank. Ook de auteurs van dit werk spelen handig in op de trend van het wijdverspreide verlangen naar fundamenteel nieuwe structuren en processen. Met de titel *Corporate Renaissance* wijzen ze erop dat vele ondernemingen zich nog in een soort middeleeuwse toestand bevinden. Door de richtlijnen te volgen die de auteurs (uiteraard consultants) in dit boek voorstellen,

zou een onderneming er dan als het ware in moeten slagen om 'herboren' te worden en een nieuw tijdperk succesvol binnen te treden. De auteurs baseren zich op welbekende auteurs als Drucker, Forrester, Deming en Juran, en op hun eigen reengineering-ervaringen als consultant in meer dan dertig organisaties.

De auteurs vinden de ideeën over BPR die diverse consultants naar voren brengen in feite maar 'oude wijn in nieuwe zakken'. In hun eigen concepten en model blijken ze nochtans ook zeer klassiek te werk te gaan. Het eerste hoofdstuk gaat in op de algemene achtergrond van BPR, de deelnemers aan het BPR-proces en de noodzaak om een BPR-opdracht te formuleren.

In de volgende hoofdstukken worden drie BPR-fasen grondig uitgespit: analyse, ontwerp, implementatie en transformatie. Bij de analyse ligt de nadruk op het uitvoeren van een klanten- en concurrentieanalyse. Bij het ontwerp gaat veel aandacht naar het opstellen van doelen en het uitwerken van maatstaven en controle-instrumenten. Vanuit hun ervaringen pleiten de auteurs er wel voor om BPR met een kleinschalig proefproject van start te laten gaan.

In de laatste twee hoofdstukken gaan ze nog even in op de donkere kant van BPR: vele tegenwerkende krachten, met o.a. de inherent menselijke weerstand tegen verandering, strooien immers regelmatig roet in het eten. Goedbedoelde BPR-plannen blijken in de praktijk niet zo makkelijk implementeerbaar. De auteurs geven een aantal suggesties om valkuilen te vermijden. Samengevat het boek steekt niet echt uit boven de andere BPR-geschriften, maar biedt wel een goed inzicht in de manier waarop BPR-activiteiten

in de ondernemingswereld opgevat kunnen worden. Als rode draad door het boek loopt de verwijzing naar de periode van de renaissance. De auteurs vergelijken BPR voortdurend met het maken van een schilderij. Zo beschouwd is BPR dan ook meer een kunst dan een wetenschap. De keuze van het materiaal is wel van wezenlijk belang, maar met het materiaal ook nog iets moois schilderen, is een talent dat niet iedereen gegeven is.

Rudy Martens

Total Competitiveness

Maurice Hardaker, Total Competitiveness: The 7 key questions for re-engineering - where you are, where you want to be and how to get there
Londen, McGraw-Hill, 1995, x + 252 blz. - Prijs: 20,95 GBP
ISBN 0-07-707992-2

Waar het de dag van vandaag - en waarschijnlijk ook die van gisteren - allemaal om draait is competitiviteit. Volgens Maurice Hardaker, een onafhankelijk consultant, die ook verbonden is aan de Manchester Business School, kan de onderneming haar concurrentiekracht danig verbeteren door belangrijke initiatieven tot verandering te nemen. Eerst moet de onderneming de essentie van competitiviteit in haar greep krijgen. Dan pas kan ze er zeker van zijn dat de veranderingen die ze doorvoert en de strategieën die ze hanteert werkelijk gericht zijn op het bereiken van een meer competitieve organisatie. Het populaire taalgebruik en de eenvoudige ogende indeling maken dit boek bijzonder leesbaar. *Total Competitiveness* is een pragmatische bena-

dering om unieke opportuniteiten voor concurrentieel voordeel te identificeren. Centraal in dit werk staan zeven eenvoudige, praktische en in wezen tijdloze vragen die het topmanagement dient te beantwoorden (zoals bijv. 'Welke zijn de kritieke succesfactoren?'). Door die zeven vragen te beantwoorden kan de onderneming die kritieke processen onderkennen die het grootste potentieel hebben om de ondernemingscompetitiviteit te verbeteren. Meer nog, het topmanagement zal te weten komen hoe 'totale' competitiviteit bereikt kan worden. Dan kunnen andere zaken aangepakt worden, zoals middelentoe wijzing, business re-engineering, beoordelings- en belonings-systemen, en organisatiestructuurontwerp. De talrijke voorbeelden uit reële praktijksituaties in Europese, Amerikaanse en Japanse industrie-sectoren zijn in de eerste plaats bedoeld om de lezer 'op ideeën te brengen'.

Dit werk reflecteert ongetwijfeld een 'how-to'-aanpak; het biedt praktisch, op het gezond verstand gebaseerd advies, toepasbaar op de openbare en de privé-sector, in kleine en grote ondernemingen, in de ondernemingen in hun geheel en in departementen.

Het lijkt het zoveelste boek in de reeks werken over business re-engineering te zijn. Volgens een enthousiaste 'finance manager' is dit alvast de beste praktijkgids voor het opstellen van een business-strategie (hetgeen je moet doen vooraleer met business re-engineering te beginnen); een boek dat je het best leest vooraleer je een consultant inschakelt.

Ilse Bogaert

Management

Kathryn M. Bartol en David C. Martin, Management. Second edition (McGraw-Hill Series in Management) New York, McGraw-Hill, Inc., 1994, xxv + 684 blz. (+ bijlagen). - Prijs: 22,95 GBP ISBN 0-07-005078-3

Dit boek is klassiek ingedeeld (plannen, leiden, organiseren, controleren), met op het einde twee hoofdstukken (multinationals en kleine ondernemingen) waar alle managementfacetten op een geïntegreerde wijze aan bod komen. Al wat men bij één handboek zou kunnen dromen is aanwezig: case-studies bij het begin, midden en einde van elk hoofdstuk, evenals samenvattingen, leerdoelstellingen, vragen op het einde van de hoofdstukken, en de onvermijdelijke foto's van managers (met een 'correcte' dosis vrouwen, zwarten, Latino's, Aziaten, gehandicapten en alle mogelijke combinaties ervan), verspreid over 700 grote, glanzende bladzijden. Daarenboven werd nog een 'instructor's manual' samengesteld (die ik hieronder afzonderlijk bespreek), een testenboek, een studiegids en een simulatiepakket. Transparanten worden ook aangeboden, evenals video's en PC-toepassingen. De kast die u zich extra moet aanschaffen om al dit moois in op te bergen, is niet in de prijs begrepen.

De referentielijst is up to date en uitgebreid, hoewel zeer klassiek qua bronnen en met een haast volledige negatie van meer fundamenteel werk. Ook de lijst van besproken bedrijven en organisaties is zeer lang. De presentatie is zeer overzichtelijk. De focus is, als gelukkige uitzondering voor dit soort boeken, niet ex-

clusief op de managementpraktijk in de Verenigde Staten gericht.

Is er nu iets speciaals te melden over dit boek, dat het zou onderscheiden van andere (goede) managementhandboeken? Volgens mij niet, hoewel een afzonderlijk hoofdstuk over innovatiemanagement toch als 'modern' kan worden beschouwd. De keuze om daarin ook organisatieverandering en -ontwikkeling te behandelen, lijkt mij echter wat ongelukkig.

Ook de geïntegreerde hoofdstukken heb ik, bij wijze van spreken, al ergens anders gelezen. Wat ontbreekt is wel een overzicht van de redenen waarom bedrijven tot internationalisatie overgaan. Het hoofdstuk over kleine bedrijven blijkt vooral over ondernemerschap te gaan, met veel aandacht voor het 'business plan'. In zijn genre een goed boek dus, maar zonder enige 'asset specificity', om een van de termen te noemen die ongelukkigerwijs in het geheel niet aan bod komen.

Marc Jegers

Integrated Instructor's Resource Manual to Accompany 'Management', Second Edition

Kathryn M. Bartol en David C. Martin, Integrated Instructor's Resource Manual to Accompany 'Management', Second Edition New York, McGraw-Hill, 1994, 540 blz. - Prijs: 6,95 GBP ISBN 0-07-005080-5

Het betreft hier de docentenhandleiding bij het gelijknamige handboek, dat hierboven besproken is. Eerst zijn er verschillende voorstellen voor cursuplaning (b.v. 15 weken met 2 ses-

sies per week, 15 weken met 3 sessies per week, ...), dan suggesties over de didactiek, zoals 'be enthusiastic!' of 'be organized!'. Dan volgen per hoofdstuk van het handboek een gestructureerde samenvatting, additionele teksten ('enrichment module'), antwoorden op de vragen in het boek, aantekeningen bij de case-studies, extra vragen en oefeningen. De volgende stap is dat de uitgever de docent bijlevert, dan hoeven wij niets meer te doen ...

Marc Jegers

Vitaal ondernemen

P. Grinwis, red., Vitaal ondernemen: visies op organisatie- en managementvernieuwing Deventer, Kluwer Bedrijfswetenschappen, 1994, 151 blz. - Prijs: 948 BEF ISBN 90-267-2054-8

Negen organisatieadviseurs hebben zich verenigd in de 'Adviesgroep voor Ondernemingen - Beleid en Innovatie B.V.' in Zwolle. Dit boekje is een bundeling van de teksten die ze schreven bij de opening van hun nieuw kantoor.

Ieder van de negen auteurs belicht het ongetwijfeld hedendaagse onderwerp van de vitaliteit in het ondernemen vanuit zijn ervaring, met een blik naar zijn cliënten en naar de andere teksten. Dat resulteerde in lezenswaardige en levendige teksten, die niet alleen analyses geven maar ook 'matter-of-fact statements', praktijkvoorbeelden en bijwijlen pikante getuigenissen. Een echt verband tussen de verschillende - korte - stukken of een gestructureerde wetenschappelijke onderbouwing is er natuurlijk niet. Dat was ook niet de bedoeling

bij de diverse behandelde onderwerpen, zoals o.m. 'Intuïtie' (P. Grinwis), 'Vakmanschap' (ir. Meyer), 'Magie' (L. Tigchelaar), 'Is management te leren?' (P. van de Poll) en als afsluiter 'Vitaal belonen' (J.H. de Koning).

Marketing

Strategic business marketing

Peter M. Chisnall, *Strategic business marketing*. Third edition
Hemel Hempstead, Prentice Hall International (UK), Ltd., 1995, xi + 506 blz. - Prijs: 35,95 USD
ISBN 0-13-203365-8

Niet onterecht gaf Peter Chisnall de derde editie van dit boek een nieuwe titel mee. Deze herwerkte versie van *Strategic Industrial Marketing* beperkt zich immers niet tot de marketing voor industriële producten in engeszin, maar behandelt een breed gamma van professionele diensten en commerciële activiteiten. Onder de talrijke voorbeelden vinden we zelfs namen van 'consumer marketers' als Unilever en Procter & Gamble terug. De auteur probeert blijkbaar een totaaloverzicht te geven van de huidige stand van zaken in de business marketing, en in die ruime opvatting ligt zowel de sterkte als de zwakte van het boek. Accenten blijven marktonderzoek, internationale marketing, innovatie en 'corporate identity'. Na een inleidend hoofdstuk over de marketingtheorie en -praktijk volgt de structuur grotendeels twee specifieke taken van marketing managers: analyse (eigenschappen van industriële markten, koopgedrag en marktonderzoek) en planning (strategische

Al bij al opwekkende avondlectuur voor ondernemers.

André Van Cauwenbergh

planning, innovatiestrategie, internationale strategie en communicatiestrategie). Het laatste hoofdstuk behandelt een tiental strategische uitdagingen van vandaag en weerspiegelt de complexiteit van de marketingomgeving.

Het boek heeft een sobere lay-out - met uitzondering van de relatief frivole kaft - en richt zich tot de student en de praktijkman die 'expertkennis zoeken van marketingtheorie en toepassingen'. De auteur gebruikt veelvuldig citaten en praktijkvoorbeelden, die het geheel een stevige realiteitsbasis verlenen. In het bijzonder de hoofdstukken over marktonderzoek en internationale strategie blinken uit door praktisch nut, inclusief uitgebreide lijsten met informatiebronnen. De lezer moet de Britse invalshoek (in inleidingen en bedrijfsvoorbeelden) er wel bijnemen. Ook de marketingdocent en -student komen aan hun trekken: elk hoofdstuk besluit met boeiende discussievragen die naar de toepasbaarheid van de theorie peilen. Verder vergelijkt Chisnall op een onderhoudende manier verschillende modellen, zoals bij industrieel koopgedrag en de productportefolio-aanpak. Al bij al dus een aanrader voor uw marketingbibliotheek.

Koen Pauwels

Marketing Classics

Ben M. Enis e.a., *Marketing Classics: A Selection of Influential Articles. Eighth Edition (25th Anniversary Edition)*
Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice Hall, 1995, xii + 612 blz. - Prijs: 41,95 USD
ISBN 0-205-15988-5

Dit boek brengt een aantal artikelen samen van auteurs die gedurende de laatste veertig jaar een significante bijdrage hebben geleverd in het domein van de marketing. De artikelen zijn ondergebracht in vier delen: marketingfilosofie, analyse van het koop- en marktgedrag, marketingstrategie, marketingacties en -implementatie.

In vergelijking met de vorige editie zijn heel wat geselecteerde artikelen behouden. De nieuwe editie heeft echter oog voor een aantal nieuwe trends, bijv. het toenemend belang van wereldwijde (internationale) marketing, van relatiemarketing en van service als onderdeel van de marketing mix.

De recentste artikelen (1989-1992) die in het boek zijn opgenomen, wijzen alvast op het toenemende belang van een goede 'communicatie', zowel tussen de marketingafdeling en andere geledingen (departementen) van de onderneming (bijv. R&D) als tussen de onderneming en de koper (consument of organisatie). Kohli en

Jaworski (1990) wijzen er in dit verband op dat een goede interne communicatie en coördinatie een van de pijlers is van een succesvolle marktgerichtheid. Douglas en Craig (1989) beweren dat de efficiëntie van het gevoerde marketingbeleid, zeker in het kader van internationale marketing, in hoge mate bepaald wordt door de communicatie en coördinatie tussen alle betrokken departementen. Webster (1992) wijst er verder op dat ondernemingen meer en meer lange-termijnrelaties met de koper willen opbouwen en onderhouden (door middel van relatiemarketing). Een goede interne en externe communicatie is daarbij onontbeerlijk. Het boek bevat ook bijdragen die een aantal gevestigde concepten in de marketing, zoals de productlevenscyclus, grondig herzien (bijv. Lambkin en Day, 1989). Algemeen gezien vertoont het boek echter een aantal belangrijke tekortkomingen. Zo komen een aantal duidelijke trends en evoluties in het domein van de marketing niet aan bod, bijv. direct marketing, interactieve marketing, TQM (total quality management) enz. Uit een praktisch oogpunt zou elke editie van het boek zich beter beperken tot een selectie van artikelen uit verschillende opeenvolgende periodes.

Marc Logman